

Je eerste herinnering

Door Boaz Groenendaal

In de documentaire *Is the Man Who is Tall Happy?* interviewt filmmaker Michel Gondry (bekend van onder andere *Eternal Sunshine of the Spotless Mind*) de Amerikaanse linguïst en filosoof Noam Chomsky. Gondry, die toegeeft dat hij zich niet helemaal thuis voelt in Chomsky's expertise, begint het gesprek met de simpele vraag: 'wat was je eerste herinnering?' Gondry valt hiermee meteen met de deur in het (mentale) huis van de grote filosoof en weet zo een brug te slaan tussen de diepe, linguïstische wereld van Chomsky en zijn eigen verhalende, associatieve filmkunst.

Net als in eerder werk koppelt Gondry de onderwerpen van herinnering en het onderbewuste aan elkaar. Zo is het doel van de hoofdpersonen in *Eternal Sunshine of the Spotless Mind* om elkaar uit ieders geheugen te verwijderen en neemt het hoofdpersonage in Gondry's *The Science of Sleep* zijn eigen dromen onder de loep. Waar Gondry misschien hoopt op een diepere betekenis achter Chomsky's eerste herinnering komt de Amerikaanse filosoof echter met een vrij banaal feit: hij wilde zijn havermout niet opeten en verstopte het in zijn wang. Hierop neemt Chomsky ons mee in zijn denken, er volgt een associatieve reeks filosofische vragen, begeleid door animaties van Gondry. De kijker wordt als vanzelf meegevoerd in de gedachtestromen van de twee mannen, en krijgt meer vragen dan antwoorden voorgeschoteld. Ondertussen klinkt Chomsky's motto over het nut van de filosofie gedurende het hele interview door: *blijf jezelf verwonderen*.

Gekluisterd aan onze laptops met ZOOM-meetings vraag ik me af wat deze documentaire ons kan vertellen over onszelf en de tijd waarin wij leven. In maart 2020, aan het begin van de thuisquarantaine, werd er massaal gepuzzeld en ik gok dat ook duizenden mensen foto's hebben gesorteerd en harde schijven hebben opgeschoond. Chomsky's eerste herinnering en zijn manier van denken *over* herinneringen hebben mij aan het denken gezet over hoe wij een (mentaal) logboek creëren, waar we over denken als we bijvoorbeeld oude vakantiefoto's bekijken en, wellicht met enige nostalgie, terugblikken op de reizen die we nog maakten zonder vliegschaamte en angst voor corona.

De afgelopen weken heb ik dankzij de versoepelde maatregelen weer vaker met vrienden afgesproken en kwam ik tot de conclusie dat veel van de gesprekken gaan over gezamenlijke herinneringen. We hebben immers collectief de laatste twee maanden weinig nieuwe ervaringen opgedaan naast legpuzzels afmaken, ZOOM-achtergronden uitkiezen en elkaar duizenden boekentips geven. Deze wisselwerking tussen onze ervaringen en onze herinneringen valt nauw samen met een recent item van VPRO Mondo waarin schrijver Joost de Vries over zijn nieuwe verhalenbundel *Rustig aan, tijger* sprak. Hij deed dit aan de hand van een fragment waarin psycholoog Daniel Kahneman (bekend van zijn *Thinking, Fast and Slow*) het verschil uitlegt tussen een *experiencing self* (die in het nu leeft) en een *remembering self* (die het verhaal van ons leven onthoudt). Vervolgens legt Kahneman zijn publiek een gedachte-experiment voor: *Stel dat je voor je volgende vakantie zou weten dat aan het eind van de vakantie al je foto's vernietigd worden en je een medicijn krijgt waardoor je alles vergeet. Zou je dan dezelfde vakantie kiezen?*

Graag trek ik Kahnemans gedachte-experiment nog verder door en stel ik (aan de hand van bovengenoemde documentaire) een ander SPUI25 in Spe-redactielid de volgende vraag: *wie zijn we in een zomer zonder festivals en vliegvakanties als we de herinneringen van voorgaande jaren niet hebben? Oftewel: wat zouden we zijn zonder onze mentale en gearchiveerde logboeken?*